

'Generativne vrste jabučastog voća – fitosanitarni problemi'

Автор(и): проф. Мария Боровинова

Дата: 25.04.2017 Брой: 4/2017

Међу јабукастим вођкама – јабуком, крушком, дуњом и мушмулом, у нашој земљи највеће површине заузима јабука. У светској производњи воћа ова врста воћа заузима четврто место после грожђа, поморанџи и банана. Плодови јабуке су вредна храна за људе због свог богатог садржаја шећера, киселина, витамина, танина и пектина. Јабука има високу адаптабилност на различите еколошке услове, што јој омогућава широко распрострањење. Поред тога, плодови јабуке се могу дуго чувати и користити како за свежу потрошњу, тако и за прераду у сокове, џемове, пектин, сирће итд. Такође су вредна сировина за производњу козметичких парфемских производа.

Главни произвођачи јабуке у свету су Кина, САД, Италија, Француска. У Бугарској се јабука гаји широм земље, али најповољнији услови за њу постоје у долинама река Струме, Марице,

Камчије и Огосте. У нашој земљи, површина под јабуком 2015. године износила је 5.416 ха, од чега је 4.765 било у плодносној доби (према подацима Министарства пољопривреде и хране, Одељење за „Агростатистику“). Године 2004. произведено је 39.393 тона, а 2016. – 58.419 тона. Просечни приноси за земљу у том периоду кретали су се од 8.838 кг/ха до 12.260 кг/ха. Просечни приноси за земље Европске уније су око 18.000 кг/ха, а у Француској се крећу од 35.985 кг/ха до 40.482 кг/ха. Увоз јабука и крушака у нашу земљу просечно износи око 35.000 тона годишње. Бугарска углавном увози јабуке из Пољске, Северне Македоније и Грчке.

У свету је познато преко 7.000 сорти јабуке. У нашој земљи, у селекционим воћњацима института Пољопривредне академије у Софији гаји се преко 400 сорти јабуке. Такође се испитује и низ сорти и хибрида нових за нашу земљу. Последњих година главне сорте заступљене у нашој земљи биле су: Голден делишес, Голден резистант, Ред делишес, Грејни Смит, Флорина, Мелпроуз, Шарден, Идаред, Глостер, Гала, Шадел, Молис делишес итд. За органску производњу воћа у нашој земљи погодне су сорте отпорне на паршу као што су Прима, Јонафри, Либерти и посебно Флорина. У низу европских земаља, сорте отпорне на паршу – Пајонир, Макфри, Пилот, Топац, Новамак, Сава, Рубинола, препоручују се као погодне за садњу у интегрисаној и органској производњи јабуке.

У Бугарској површина под крушком 2015. године износила је 655 ха, од чега је 528 било у плодносној доби (према подацима Министарства пољопривреде и хране, Одељење за „Агростатистику“). Године 2004. у нашој земљи произведено је 1.795 тона, а 2016. – 2.953 тоне. Просечни приноси за земљу у том периоду кретали су се од 3.765 кг/ха до 6.000 кг/ха.

Сорте заступљене у крушњацима су Жифарова маснача, Боскова маснача, Виљамова крушка, Комисова крушка, Клапова омиљена, Пас красан, Попска крушка, Санта Марија, Старкримсон, Харденпонтска маснача, Хардијева маснача и друге.

Површине под дуњом су занемарљиве – 153 ха, од чега је 83 ха у плодносној доби (према подацима Министарства пољопривреде и хране, Одељење за „Агростатистику“).

Болести

Јабукасте воћке су домаћини великом броју штетних организама – болести и штеточина. Најшире заступљена јабукаста воћка – јабука, нападају бројне гљиве, бактерије и вируси који проузрокују знатну штету произвођачима. У стручној литератури описано је 57 гљивичних болести јабуке, али **парша** коју изазива гљива *Venturia inaequalis* је најштетнија гљивична болест ове културе не само у нашој земљи, већ и у свим земљама где се гаји јабука. Под повољним условима за развој болести, губици код осетљивих сорти могу достићи и до 100%. Парша крушке *Venturia pirina* такође је најштетнија гљивична болест ове културе. **Пепелница** јабуке *Podosphaera leucotricha* је друга по значају гљивична болест у економском смислу. Међу бактеријским болестима јабукастих воћака, највећу штету проузрокује **ватрена пламенјача** коју изазива *Erwinia amylovora*. У појединим годинама са повољним условима за развој

болести, она може изазвати сушење веома осетљивих сорти крушке ако се не предузму мере сузбијања против ње.

Штеточине

Међу штеточинама јабукастих воћака, највећу штету проузрокују **воћни мољци** – јабуков мољац *Cydia (Laspeyresia) pomonella* и оријентални воћни мољац – *Cydia (Grapholita, Laspeyresia) molesta*; **воћне пилиље** – јабукова пилиља *Hoplocampa testudinea* и крушкова пилиља *Hoplocampa brevis*, **лисне ваши и штитасте ваши** – зелена јабучина ваш *Aphis pomi*, јабуково-подорожникова ваш *Dysaphis plantaginea (D. mali)*, ружичаста јабучина ваш *Dysaphis devecta*, калифорнијска штитаста ваш *Quadraspidiotus perniciosus* и друге, **минирајући мољци** – шарени листоминар *Cemiosstoma scitella*, воћни листоминар *Lyonetia clerkella*, јабуков листоминар *Lithocolletis blancardella* и други; **воћни акари** – црвени воћни акар *Panonychus ulmi*, крушков листни акар *Eriophyes pyri* и други, **псиле** – крушкова псила *Psylla pyri* и друге.

Оснивање воћњака

Заштита јабуке и крушке од болести и штеточина, као и других воћних врста, мора се разматрати већ у фази оснивања воћњака, имајући у виду да воћњаци дуго времена заузимају исту површину. Њихово оснивање захтева знатна финансијска средства и рад, што намеће произвођачима да се придржавају основних захтева појединачних култура. Поред тога, они морају узети у обзир тренутне захтеве потрошача за воћем без остатака пестицида, као и заштиту земљишта и воде од загађења.

Локације за нове јабукове и крушкове воћњаке морају задовољити биолошке захтеве воћне врсте и сорте. Непогодне за воћњаке су локације где зимске температуре падају испод критичних прагова за дату воћну врсту, а летње температуре расту изнад 35–37 °C. На таквим локацијама, касни пролећни мразеви и смрзнуће не би требало да се јављају више од два пута у 10 година. Оснивање воћњака се не препоручује у регионима где се олује с градом јављају више од два пута у 10 година или где преовлађују јаки ветрови током увећања и сазревања плодова.

Погодни терени су речне долине, подгорине планина и побрђа, али без стрмих падина – до 6 степени за јабуку и крушку. Земљишта погодна за воћњаке морају бити добро аерирана, са добром вододржљивом способношћу и пропусношћу. Овим захтевима задовољавају алувијално-ливадска земљишта, типична испрана чернозем, смеђа шумска земљишта и сива шумска земљишта.

Ниво подземне воде не би требало да се диже ближе од 80–100 цм од површине земљишта. Плављена, заслањена и еродирана земљишта нису погодна за воћњаке. Воћњаке не треба оснивати на земљиштима загађеним тешким металима и другим хемијским загађивачима (дуж путева са јаким саобраћајем или индустријских предузећа која емитују прашину или друге загађиваче).

До 4 године, не треба оснивати воћњаке са јабукама и крушкама на местима која су претходно била заузета истом врстом. Веома је важно да се воћњаке оснивају на површинама слободним од инфекције круном жуљ коју изазива *Rhizobium radiobacter syn. Agrobacterium tumefaciens*.

Најпоузданији начин за смањење употребе пестицида је избор сорти које су отпорне или мање осетљиве на економски значајне болести.

При оснивању јабуковог воћњака веома је важно знати да парша (*Venturia inaequalis*) проузрокује највећу штету произвођачима, проблем који се може решити